

Ісабель Альєнде ОПОВІДКИ ЕВИ ЛУНИ

Цар велів своєму візру, щоб той щонаочі приводив до нього дівчину, а коли ніч минала, наказував її вбити. Це тривало три роки, і в місті не залишилося жодної дівчини, щоб удовольнити його шаленство. Однак візр мав надзвичайно вродливу дочку на ім'я Шахразада... і відзначалася вона неабияким красномовством, і було присмодно слухати її.

Тисяча й одна ніч

Двоє слів

У неї було дивне ім'я — Беліса Крепускуларіо, яке дісталось їй не під час хрещення і не завдяки інтуїції її матері: вона сама шукала й таки знайшла його і примірила до себе. Вона продавала слова. Блукала світом, ходила по ярмарках і базарах, ставила там полотняний намет на чотирьох тичках, під яким ховалася від сонця й дощу, приймаючи клієнтів. Їй не доводилося вихваляти своє ремесло, бо вона сходила безліч доріг, і всі її знали, дехто роками чекав на її появу, тож, коли Беліса Крепускуларіо з'являлася в селищі з клунком під пахвою, люди ставали в чергу біля її намету. Торгувала за твердою ціною. За п'ять сентаво продавала вірші напам'ять, за сім — поліпшувала якість снів, за дев'ять — складала листи закоханим, за дванадцять — навчала найновіших прокльонів на голови непримирених ворогів. За п'ятнадцять сентаво нашіптувала на вухо заповітне слово, здатне розвіяти тугу. Звісно, слово було не одне для всіх, а то це стало б загальним ошуканством. Кожен одержував своє, певний, що більш ніхто в цілому світі, й навіть далі, не скористається ним.

Беліса Крепускуларіо була п'ятою дитиною в родині, такій великій і бідній, що для всіх діточок вже й імен не вистачало. Вона народилася й росла в посушливій місцині й до дванадцяти років нічого не вміла, мала лише хист терпіти лютий голод і довічну спрагу. В рік нескінченної посухи поховала чотирьох братів, а коли надійшла її черга, вирішила податися краще на узбережжя, щоб спробувати дорогою обдурити смерть. І її така найновіша прокльонів на голови непримирених ворогів. За п'ятнадцять сентаво нашіптувала до її ніг клаптик газети, і вона побачила на ньому слова. Дівчина підняла пожовклий папірець і довго вдивлялася в нього, не в змозі збагнути його призначення, та зрештою цікавість виявилася сильнішою за сором'язливість. Звернулася до чоловіка, котрий мив коня в ривчаку, де перед тим вона втамовувала спрагу.

— Це — спортивна стрілка місцевої газети. — Неуцтво дівчини нітрохи не здивувало чоловіка, бо в тих краях освічених людей було дуже мало.

Відповідь спантеличила Белісу, та вона не хотіла здатися надокучливою й запитала лише, що то за схожі на мушині сліди цяточка, які всіяли весь папірець.

— Це, дівчинко, слова. Тут сказано, що Фульхенсіо Бородань покаутував Чорного Сажотруса у третьому раунді.

Того дня Беліса Крепускуларіо збагнула, що слова живуть вільно й безладно, мов птахи, і людина з головою на плечах може їх ловити й продавати. Вона обдумала своє становище й дійшла висновку, що не зможе заробляти на хліб інакше, ніж ставши повійницею чи прислужницею на кухні в якогось багача. Продавати слова здалось їй щасливою можливістю, і відтоді вона почала ловити їх, приручати і пропонувати покупцям, які спочатку дивувались, а потім раділи, оцінивши на ділі покупок. Отож Беліса знайшла собі ремесло, і будь-яке інше їй не цікавило. Роками продавала свій крам, не здогадуючись, що слова можна ще й писати. Дізнавшись про це, вона зрозуміла, що її професія криє в собі невичерпні можливості, і заплатила двісті песо дзвінкою монетою священникові, який навчив її читати та писати, а за десять песо, що в неї лишилися, купила глумачний словник. Перечитала його від початку до кінця, а тоді жбурнула в болото, бо не хотіла дуриги людей, пропонуючи їм слова в обгортці.

Одного серпневого ранку вона саме сиділа під наметом і продавала слова справедливості старигану, який уже одинадцять років домагався пенсії, коли це на майдані з'явилися люди Полковника на чолі з Мулатом, відомим у всій окрузі тим, що вправно орудував кинджалом і був відданий своєму командирові. Всіх наче вітром змело. Кинулися врозтіч кури, чкурнули чимдуж собаки, дременули жінки зі своїми дітлахами — і на всьому базарі не лишилося жодної живої душі, крім Беліси Крепускуларіо, яка ніколи доти не бачила Мулата й щиро здивувалася, коли той попрямував до неї.

— Це ти продасш слова? — тицьнув у неї канчуком.

— До ваших послуг, — озвалася вона.

Не встигла Беліса й рота стулити, як солдати підскачили до неї, повалили намет, розбили чорнильницю, підхопили її, мов тюк, і посадили на коня позад Мулата. Кавалькада чвалом рушила на південь.

Беліса Крепускуларіо мало не знепритомніла від трусанини, коли вершники нарешті спинилися, і чотири дужі руки опустили її на землю. Хотіла була схопитися на ноги і гордо підвести голову, але сили полишили її — вона зомліла й, зітхнувши, поринула в щасливий сон. Прокинулася за кілька годин, її розбудив якийсь шурхіт — нові, невідомі звуки ночі в чистому полі. Спробувала визначити їх, подумки знайти для них індіанські слова, однак не встигла цього зробити, бо, розплющивши очі, побачила перед собою Мулата: той нетерпляче дивився на неї.

— Нарешті ти прокинулася, жінко, — він подав їй баклагу з горілкою, щоб вона випила ковток і прийшла до тями.

Беліса запитала, чого це з нею так брутально поведися, й у відповідь почувала, що вона потрібна Полковникові. Мулат дозволив їй ополоснути обличчя і негайно відвів туди, де в напнутому поміж двох дерев гамак спочивав чоловік, який наганяв жах на всю околицю. Вона не бачила його обличчя, затіненого листям і потемнілого за багато років бандитського життя, однак із того, як поштиво поведився Мулат, зрозуміла, що воно мало бути страшним. Тож неабияк здивувалася, почувши лагідний, мелодійний, просто-таки «професорський» голос.

— Це ти продаєш слова?

— До ваших послуг, — пробелькотіла Беліса, силкуючись у темряві розгледіти чоловіка.

Він звівся на ноги, і смолоскип, якого тримав Мулат, нарешті освітив Полковника. Жінка побачила його темну шкіру, агатові очі пуми і в ту ж мить збагнула, що перед нею — найсамотніша в світі людина. Його слова підтвердили це припущення: Полковник хотів стати президентом. Йому набридло війни й поразки, що, як не крути, перемогами не були. За довгі роки він звик спати просто неба, де його нещадно кусали москити, звик харчуватися ігуанячими яйцями та юшкою з вужів, а в дощові дні накульгував на одну ногу, бо носив у стегні, мов коштовний камінь, кулю, яка в негоду нагадувала про себе. Однак не ці дрібниці збудили в ньому бажання змінити життя. Найнестерпніше було бачити переяк в очах людей. Він хотів в'їжджати в селища крізь триумфальні арки, хотів, щоб його зустрічали прапорами й свіжими квітами. Йому набридло бачити, як тікають від нього чоловіки, як скидають вагітні жінки й плачуть діти. Ось чому він вирішив стати президентом. Мулат підмовляв його рушити на столицю, увірватися до палацу й захопити уряд, як вони доти, не питаючи дозволу, хапали багато чого, — але Полковник не бажав перетворюватися на тирана. Це не принесло б йому народної любові. Його план полягав у тому, щоб стати на чолі країни внаслідок волевиявлення народу на президентських виборах у грудні.

— Для цього я мушу виступати як кандидат. Ти можеш продати мені слова для промови? — запитав Полковник Белісу Крепускуларіо.

До неї зверталися з усілякими проханнями, та жодне з них не було таке складне, як це. Проте їй забракло мужності відмовити йому: боялася, що Мулат вжене кулю поміж очей або — ще гірше — Полковник роззаридає. До того ж вона хотіла допомогти йому, бо це вперше в своєму жіночому житті Беліса Крепускуларіо відчула, як по тілу розливається тепло, її охопило невимовне бажання доторкнутися до цього чоловіка, обійняти його, притиснути до себе — тепер вона вже напевне знала, що закохалася.

Цілу ніч і половину наступного дня гендлярка словами добирала в своєму репертуарі найточніші вирази й звороти для президентської промови. Мулат стеріг її, не зводячи погляду зі струнких ніг і дівочих грудей. Вона відкинула суворі, сухі слова, і надто пишномовні, і заявлені від частого вживання, і безглузді обіцянки, і облудні слова, залишаючи тільки такі, що здатні безпомилково впливати на розум чоловіків і почуття жінок. Скориставшись знаннями, придбаними у священика за двісті песо, вона написала промову на клаптику паперу і знаками показала Мулату, щоб той розв'язав мотузку, якою прип'яв її за ногу до дерева. Її знову провели до Полковника, і вона, побачивши його, відчула, як і тоді, поклик любові. Беліса подала папірця і довго чекала, поки Полковник розглядав його.

— Що тут написано? — нарешті запитав той.

— Ви не вмієте читати?

— Я вмію воювати, — відказав Полковник.

Тоді вона тричі перечитала вголос промову, щоб він запам'ятав її, а коли скінчила, завважила, що солдати, які скупчилися довкола, плачуть, а жовті очі в Полковника блищать від захвату. Він був певен, що після таких слів президентське крісло дістанеться йому.

— Якщо хлопці, прослухавши тричі, не перестають плакати, це те, що треба, — озвався Мулат.

— Скільки я тобі винен, жінко? — запитав Полковник.

— Один песо, тобто сто сентаво, Полковнику.

— Небагато. — Він розстебнув замшевого гаманця з рештками від останньої здобичі.

— Крім того, ви маєте право на два тасмних слова, — промовила Беліса Крепускуларіо.

— Як це?

Беліса заходилася пояснювати, що за кожні п'ятдесят сентаво, які платить клієнт, вона винагороджує його одним спеціальним словом, здатним розвіяти тугу. Полковник здвигнув плечима. Винагорода не

цікавила його, але він не хотів бути нечемним з людиною, яка йому так прислужилася. Беліса неквапно ступила до складаного стільця, де сидів Полковник, і схилилася над ним, щоб подарувати йому свої слова. І тоді він відчув дух дикої звірини, що йшов од цієї жінки, полум'я її стегон, нестерпний дотик її волосся і пахощі м'яти з її вуст, коли вони шепотіли йому на вухо ті два таємних слова, на які він мав право.

— Ось ваші слова, Полковнику. — Вона знову відступила на кілька кроків. — Можете скористатися ними, коли забажаєте.

Мулат вивів Белісу на дорогу, не спускаючи з неї погляду заблудлого собаки, та коли простягнув руку, щоб торкнутися жінки, вона спинила його зливою слів, і він таки злякався, гадаючи, що то — яєсь невідворотне прокляття.

Впродовж вересня, жовтня та листопада Полковник стільки разів виголошував свою промову, що якби вона складалася не з таких надзвичайних і надійних слів, то давно б уже розсипалася на порох. Він об'їздив усю країну, зупиняючись у найглухіших кутках, де лише смітники вказували на те, що тут живуть люди, і вмовляв виборців голосувати за нього. Поки він говорив, вибравшись на встановлений посеред майдану поміст, Мулат і його люди замітали вулиці, лагодили маківки церков, роздавали дітям карамельки й золотими літерами малювали Полковникове ім'я на стінах осель. Після промови вояки запускали яскраві петарди, залишаючи по собі сповнену сподівань пам'ять, яка ще багато днів висіла в повітрі, наче слід комети. Невдовзі Полковник став найпопулярнішим серед кандидатів. Це було небачене видовище — чоловік, який узявся хтозна-звідки і вплив якого поширився по всіх усядах, змушуючи битися серце вітчизни. Преса вцепилася в Полковника. Звідусіль приїздили журналісти, щоб узяти в нього інтерв'ю, а кількість ворогів зростала, зробившись мірилом його теперішньої могутності.

— Усе гаразд, Полковнику, — підсумував Мулат на восьмому тижні триумфу.

Проте кандидат його не чув. Він усе повторював два таємних слова, і це траплялося дедалі частіше. Полковник промовляв їх, коли душу огортав смуток, шепотів уві сні, з ними сів на коня, згадував їх перед тим, як виголосити свою знамениту промову, й дивувався, відчувши раптом їхній присмак. І щоразу, коли ці двослів'я сливалися у його пам'яті, Полковник знову відчував дух дикої звірини, полум'я стегон, нестерпний дотик волосся, пахощі м'яти, поки він кінець кінцем не став схожим на свиниду. І тоді його люди збагнули, що їхній ватаг ще, чого доброго, помре, перш ніж сяде в президентське крісло.

— Яка чортівня тебе мучить, Полковнику? — не раз запитував Мулат, поки той нарешті зізнався, що причина його гнітючого настрою — двослів'я, які закарбувалися в серці.

— Скажи мені їх, може, тоді вони втратять владу над тобою, — запропонував Мулат.

— Не скажу, вони — мої, — заперечив Полковник.

Не годе бачити, як ватаг з дня у день сохне, Мулат закинув за спину гвинтівку й подався шукати гендлярку словами. Він натрапляв на її сліди по всій країні, поки нарешті вздрів Белісу під наметом, де вона робила свою справу. Мулат постав перед нею з гвинтівкою навпереваги:

— Поїдеш зі мною.

Вона цього чекала. Взяла чорнильницю, згорнула полотнину, що правила їй за намет, накинула на плечі шаль і мовчки вибралася на коня. За всю дорогу ці двослів'я не обмінялися навіть жестом. На третій день Мулат дістався табору і, супроводжуваний вояками, привів жінку до кандидата в президенти.

— Поверни їй слова, Полковнику, а вона нехай поверне тобі мужність, — Мулат приставив гвинтівку до потилиці полонянки.

Полковник і Беліса Крепускуларіо довго дивились одне на одного, і тоді вояки збагнули, що звільняти їхнього ватага від тих двох клятих слів уже запізно, бо всі бачили, як полагіднішали хижі очі пуми, коли жінка з поважним виглядом ступила ближче й узяла Полковника за руку.

Зіпсоване дівчицько

В одинадцять років Елена Мехіас ще була щуплявим дівчам із бляклою шкірою самотньої дитини, ротом, де досі бракувало кількох зубів, волоссям мишачого кольору та надто випнутими як на її зріст кістками, що ледь не витикалися назовні на колінах і ліктях. Ніщо в дівчинці не виказувало ані жагучих мрій, ані пристрастей, що переповнювали її. Вона непомітно никала серед скромних меблів і виляючих гардин у пансіоні своєї матері. Скидалася на сумну кішку, коли бавилася на подвір'ї серед припорошеної герані та гігантської папороті або коли швендяла з тарілками від пічки на кухні до століків у ідальні, подаючи вечерю. Пожилці майже не звертали на неї уваги, а коли хтось і озивався до дівчинки, то зазвичай наказував, аби вона побризкала розчином тарганячі гнізда чи наповнила бак у душовій кімнаті, якщо насос відмовлявся качати нагору воду. Виснажена спеком та домашніми клопотоми матір не мала ані сил для пестощів, ані часу, щоб наглядати за дочкою, тож і не завважила, коли Елена почала мінятися. В перші роки життя це була мовчазна, боязка дівчинка, що грала в химерні ігри, розмовляла сама із собою, сидячи в якомусь закутку, і

смоктала палець. З дому вона йшла тільки до школи чи на ринок; її не цікавили галасливі ровесники, які бавилися на вулиці.

Перевтілення Елени Мехіас збіглося в часі з появою Хуана Хосе Берналя, або Солов'я, як той сам себе називав і про що сповіщала афіша, яку молодик почепив на стіні своєї кімнати. Більшість пожилців становили студенти й конторники, які працювали в різних похмурих державних установах. Добропорядні жінки та чоловіки, як казала про них матір, яка пишалася тим, що дає прихисток лише людям достойним, з певними заняттями, добрими звичками й заробітком, який дозволяв їм платити на місяць наперед, а ще готовим дотримуватися тутешніх правил, які радше нагадували розпорядок семінарії, ніж пансіону. «Вдова мусить дбати про свою репутацію і повагу до себе, а не хочу, щоб мій заклад перетворився на кубло волююць і розпусників», — повторювала часто матір, аби ніхто — і передусім Елена — цього не забув. Одним із завдань Елени було наглядати за пожилцями й сповіщати матір про всі підозрілі подробиці. Ці обов'язки нишпорки робили дівчинку ще більш безтілесною: вона губилася в мороці кімнат, ні до кого не озивалася й зненацька поставала перед очима, мовби повернувшись із якогось іншого, невидимого виміру. Матір і дочка вдвох виконували численні повинності, які накладала на них пансіон, мовчки поринали в звичні справи й не мали потреби в спілкуванні. Розмовляли між собою зрідка, а коли в годину післяобіднього відпочинку перекидалися кількома словами, то говорили про пожилців. Іноді Елена намагалася прикрасити безбарвні життя цих минутих чоловіків і жінок, які оселялися в домі та вибиралася, не залишивши по собі жодних слідів. Дівчинка вигадувала для них якісь неймовірні пригоди, забарвлювала їхнє існування таємним коханням чи якоюсь трагедією, однак матір мала безпомилний нюх й одразу викривала її фантазію. Так само вона виявляла спроби дочки щось приховати. Напрочуд практична, матір мала чітке уявлення про все, що відбувалося під її дахом, добре знала, що робить кожен із пожилців у будь-яку пору дня чи ночі, скільки цукру залишилося в коморі, кому телефонували і де поділяси ножиці. Вона була жінкою веселою й навіть привабливою, непоказне вбрання насилу стримувало запал ще молодого тіла, однак багаторічні буденні клопоти зсушили її душу й відбили смак до життя. Та коли Хуан Хосе Берналь постав на порозі й заявив, що хоче винайти кімнату, все змінилося не лише для неї, а й для Елени. Зваблена хвалькуватими нотками в голосі Солов'я та його славою, на яку натякала афіша, господиня — всупереч власним правилам — прийняла його в свій пансіон, хоча молодик аж ніяк не відповідав її уявленням про ідеального пожилця. Берналь повідомив, що співає ночами, а відтак удень повинен відпочивати, і що зараз він не має певної роботи, тож не може платити наперед, і що він дуже вибагливий в усьому, що стосується харчування та гігієни: їсть лише вегетаріанські страви й дівчі на день приймає душ. Елена з подивом спостерігала, як матір мовчки вписала трибульця до домової книги й повила до кімнати, насилу тягнучи важку валізу, тоді як той ніс в одній руці зачохлену гітару, а в другій картонний футляр із дорогоцінною афішею. Притискаючись до стіни, дівчинка піднялася сходами за ними й завважила, як напружилася обличчя нового пожилця, коли він глядів на прилиплий до спітнілих материних стегон перкалезовий фартух. Зайшовши до помешкання, Елена натиснула на вимикач і великі лопаті стельового вентилятора зі скреготом іржавого заліза почали свій рух.

Відтоді усталені порядки в домі змінилися. Додалося роботи, бо Берналь спав тоді, коли інші йшли на службу чи на заняття; він годинами не виходив з душової кімнати, з'їдав гори кролячих страв, які слід було готувати кожну окремо, постійно висів на телефоні й раз по раз вмикав праску, щоб випрасувати свої сорочки дамського облесника, однак господиня не вимагала за це додаткової плати. Елена поверталася зі школи в час післяобіднього відпочинку, коли щосили прямило сонце і днина марніла під нищівним білим промінням, а Берналь о цій порі бачив лише перший сон. За наказом матері вона знімала черевики, щоб не розбуркати неприродну тишу, в яку був занурений дім. Те, що матір з кожним днем змінюється, дівчинка завважила задовго до того, як пожилці почали шепотітися за її спиною. Спершу це був запах, насичений аромат квітів, що йшов од жінки й витав у повітрі кімнат, до яких та заходила. Елена знала в домі кожний закуток, а тривалий досвід нишпорки допоміг їй за пакетами з рисом і консервними бляшанками відшукати в коморі флакон парфумів. Потім дочка утледіла лінії від темного оліва на віях, червоний полиск на губах, нову нижню сорочку, посмішку, коли надвечір Берналь із вологим після душу волоссям спускався нарешті сходами й умошувався на кухні, щоб поглинути своєї чудернацької наїдки факіра. Матір сідала навпроти нього, і він переповідав їй різні історії зі свого творчого життя, супроводжуючи кожну пригоду гучним сміхом, що народжувався у нього десь у животі.

Уже в перші тижні Елена зненавиділа цього чоловіка, котрий займав увесь простір у домі й усю увагу матері. Дівчинку дратували його наквацьоване брильянтином волосся, налаковані нігті, манера колупатися зубочисткою в роті, педантизм і безсоромність, з якою Берналь змушував собі прислужувати. Вона не могла збагнути, що знайшла в ньому матір, адже він не вартий уваги авантюри, безвісний співак у жалюгідних барах, а може, й сутенер, як пошепки доводила сеньйорита Софія, одна з найдавніших їхніх пожилиць. Та одного недільного надвечір'я, коли всі нудилися, а час начеб застоявся в стінах дому, Хуан Хосе Берналь з'явився на подвір'ї зі своєю гітарою, вмостився на лаві під смоквіницею й торкнув струни. Звук привернув увагу всіх мешканців, які спершу боязко повитикалися один за одним, не розуміючи до ладу, в чому справа, а

тоді хутко попритягали з їдальні стільці й посідали навколо Солов'я. Чоловік мав грубий, але добре поставлений і приємний голос. Він знав усі старі болеро та ранчери¹ з мексиканського репертуару і деякі партизанські пісні, пересипані лихими свляцями, які змушували червоніти жінок. Наскільки дівчинка пам'ятала, це вперше в пансіоні панувала святкова атмосфера. Коли споночіло, запалили два каганці й підвісили їх на дерева, а тоді принесли пива та пляшку рому, яку тримали, щоб лікувати застуду. Елена вся тремтіла, коли розносила пиво; прикрі слова цих пісень і ремствування гітари проїмали кожну клітину її тіла, немов у лихоманці.

Матір погойдувала ногою в такт музиці. Зненацька жінка підвелася, взяла дочку за руки, і вони почали танцювати вдвох, але до них одразу приєдналися всі присутні, навіть сеньйорита Софія, яка весь час манірилася й нервово хихотіла. Елена довго рухалася отак, цілковито щаслива, під мелодійний голос Берналя, притиснувшись до матері та вбираючи новий аромат квітів, що йшов од неї. Аж раптом відчула, що матір злегка відштовхнула її, щоб далі танцювати на самоті. Із заплющеними очима та відкинutoю назад головою жінка звивалася, як погойдуване вітерцем простирадо. Елена відступила назад, поступово й пожилиць повернувшись до своїх стільців, залишивши посеред подвір'я господиною, що забулася в танці.

Після того вечора Елена дивилася на Берналя іншими очима. Вона вже не пам'ятала, що ненавиділа його брильянтин, зубочистки та зарозумілість, а побачивши Солов'я або почувши його голос, згадувала те імprovізоване свято й знову відчувала, як палає її шкіра й бентежитья охоплена невимовною лихоманкою душа. Стежила за ним здала, потайки й у такий спосіб відкривала для себе те, чого досі не помічала: його плечі, кремезну шию, чуттєвий вигин великих губ, бездоганні зуби, довгі й тонкі пальці. Їй поймало нестерпне бажання наблизитися до нього, притиснутися до його смаглявих грудей, слухати його дихання та серцебиття, вбирати його сухий, різкий, як у вичиненої шкіри чи тютюну, запах. Уявляла саму себе: ось вона куйовдить його волосся, поплескує його по спині та по ногах, відкриваючи їхні форми, ось обертається на цівку диму, щоб проникнути в нього крізь горло й оволодіти всім його еством. Та щойно чоловік підводив очі й зустрічався з нею поглядом, Елена, вся тремтячи, тікала геть і ховалася за найвіддаленішими кушами, що росли на подвір'ї. Берналь оволодів усіма її думками; застояний, проведений далеко від нього час здавався дівчині нестерпним. У школі рухалася, мов сновида, сліпа й глуха до всього, крім образів, що виникали в її уяві, де не було місця нікому, крім нього. Що він робить у цю мить? Либонь, спить долілиць на ліжку в темній кімнаті із опущеними жалюзі, де лопаті вентилятора розганяють гаряче повітря; спить, зануривши лице в подушку, а на його хребті застигла цівка поту. З першим ударом дзвону, що сповіщав про закінчення занять, бігла додому, подумки молячись, аби він іще не прокинеться; тоді вона б устигла помитися та перевдягтися й іستی чекати його на кухні, вдяючи, нібито готує уроки, щоб матір не загаладала її іншої роботи. А потім, коли чула, як він, навштукуючи, виходить із душевої кімнати, потерпала від нетерпіння та страху, певна, що помре, якщо він доторкнеться до неї або заговорить; дівчинка прагнула цього, але водночас ладна була розчинитися серед меблів, бо не могла ані жити без нього, ані встояти перед його жагучою присутністю. Потайки ходила за ним усюди, ретельно прислужувалася йому, відгадуючи його бажання, щоб подати потрібну річ, перш ніж він про це попросить, рухалася весь час, мов тінь, аби не виказати свого існування.

Ночами Елена не могла заснути, бо його не було вдома. Вставала з гамака, виходила з кімнати й, наче примара, нікала горішнім поверхом, збираючись із духом, а тоді прослизала до помешкання Берналя. Причиняла за собою двері й трохи відхиляла жалюзі, щоб вуличне світло озорило ритуальне дійство, яке вона вигадала, аби заволодіти частками душі цього чоловіка, що жили в його речах. Довго дивилася на себе в чорне та блискуче, мов тваніста калюжа, люстро, бо він також дивився в нього й два віддзеркалення могли злитися в обіймах. Наближалася до люстра, широко розплющивши очі, бачачи себе його очима; в холодному цілунку надовго припадала до власних вуст, уявляючи, нібито це гарячі губи чоловіка. Притулялася до люстра, і її маленькі груди напиналися, і глухий біль пробігав тілом униз й урешті-решт зосереджувався в одній точці між ногами. А Елена знову й знову прагнула цього болю. Діставала з шафи й напинала на себе сорочку Берналя, взувала його чоботи. Обережно, щоб не наробити тарараму, ступала кілька кроків. Вбрана отак, рилася в його шухлядах, зачісувалася його гребінцем, смотала його зубну щітку, лизала його крем для гоління, поглаждувала рукою його брудну білизну. Потім — сама не знаючи, навіщо це робить, — скидала його сорочку та чоботи й своєю нічну сорочку, гола лягала на Берналеве ліжко, жадібно вдихаючи його запах, намагаючись загорнутися в його тепло. Обмацувала всю себе, починаючи від дивних форм черепа, а тоді напівпрозорі хрящі вух, очні западини, овал губ — і далі вниз — окреслюючи кістки, вигини, кути та округлості цього незначущого створіння, яким була, сповнена бажання зроби́тися величезною, важкою та гладкою, наче китиха. Елені здавалося, нібито вона наповнюється в'язкою та солодкою, немов мед, рідиною й розбухає до розмірів гігантської ляльки, чие розду́те тіло заповнює все ліжко, всю кімнату, весь дім. Іноді, знесилена, вона плакала й засинала на кілька хвилин.

¹ Ранчера — різновид народного танцю та пісні. — Тут і далі прим. перекладача.

Якоїсь суботи вранці з вікна своєї кімнати Елена побачила, як Берналь підійшов ззаду до матері, коли та, схилившись над ноцями, прала білизну. Чоловік поклав руку їй на талію, а жінка навіть не поворухнулася, ніби вага цієї руки була частиною її тіла. Елена на відстані відчула його владний дотик, поступливість матері, близькість, яка виникла між ними, страшну таємницю, що їх єднала. Дівчинка раптом вкрилася потом, вона не могла дихати, серце переляканою пташкою билосся між ребер, руки й ноги тремтіли, кров стугоніла з такою силою, що, здавалося, от-от вихлопнеться назовні, розірвавши пальці. Відтоді Елена почала стежити за матір'ю.

Один по одному відкривались їй шукані докази: спершу тільки погляди, надто тривалі вітання, спільнічкі посмішки, підозра, що їхні ноги торкаються одна одної під столом і що вони шукають приводу, щоб залишитися наодинці. Нарешті, якось уночі, повертаючись із кімнати Берналя, де вона щойно виконала своє ритуальне дійство, Елена почула шум підземних вод, що долинали зі спальні матері, і збагнула, що весь цей час, коли, як вона гадала, Берналь заробляв собі на хліб, співаючи нічні пісні, насправді той знаходився по інший бік коридору, і поки вона цілувала його примарний образ у люстри й вдихала запах, що линув од його просторадла, чоловік був з її матір'ю. З набутою впродовж років вправністю невидимки вона прослизнула крізь прочинені двері й узярїла, як вони кохаються. З-під торочкуватого абажура пробивалося світло, що озоровало коханців. Матір перетворилася на круглу, рожеву, стогнучу, пишнотїлу істоту, таку собі актинію, суцільні щупальця та присоски, геть уся — рот, і руки, і ноги, і отвори — колихалася й колихалася, притиснувшись до масивного тіла Берналя, яке — на відміну від материного — здалося Елені твердим і незграбним, і рухалося судомно, наче розгойдуване сильними поривами вітру дерево. Доти дівчинка ніколи не бачила голого мужчини, тож була вражена його визначальними відмінностями. Чоловіча природа видалася їй брутальною, і вона доводо оготувалася від жаху, перш ніж змусила себе дивитися далі. А проте побачене невдовзі зачарувало її, і тепер вона гляділа уважно, щоб навчитися рухів, завдяки яким матері вдалося заволодіти її Берналем, рухів, сильніших за всі її любов, молитви, мрії та безмовні волання, за всі її магічні ритуали, вигадані, щоб прихилити його до себе. Вона була переконана, що в цих пестощах і шепоті міститься таїна, і коли її розгадати, то Хуан Хосе Берналь спатиме з нею в гамаку, який вона щовечора чіпляла на два гаки в кімнаті з шафами.

Наступні дні Елена жила в якомусь запамороченні. Ніщо не цікавило її, навіть Берналь, який перемістився в її мозку в запасне відділення, а сама вона поринула у фантастичну реальність, що повністю замістила живий світ. Дівчинка й далі за звичкою виконувала повсякденну роботу, але її душа не брала в тому участі. Коли матір зважала, що дочка втратила апетит, то — хоча Елена була ще надто юною — віднесла це на рахунок її скорой статевої зрілості й знайшла час, щоб посидіти з нею наодинці та розкрити їй таємницю народження жінки. Дівчинка мовчки вислухала материні просторікування про біблійні прокляття та менструальну кров, певна, що з нею цього ніколи не станеться.

У середу Елена, либонь, уперше за тиждень відчула голод. З консервним ножом і ложкою подалася до комори й спорозникла три бляшанки гороху, потім зрізала червону воскову свічку з головки голландського сиру і з'їла її, наче яблуко. Після цього вибігла на подвір'я і, скоцюрбившись, виблувала на герань якусь зелену мішанку. Біль у животі та гіркий присмак у роті повернули їй відчуття реальності. Того вечора вона спокійно заснула, зіщулившись клубком у своєму гамаку й посмокотючи пальець, як тоді, коли була немовлям. У четвер Елена прокинулася веселою, допомогла матері приготувати каву для поживців і, перш ніж піти до школи, посідала з нею в кухні. А вже в школі почала скаргитися на болючі спазми в шлунку і так скулилася, просячи дозволу піти до туалету, що вчителька ще вранці відпустила її додому.

Елена пішла довгою кружкою дорогою, щоб оминати сусідні вулицьки, й наблизилася до своєї оселі з тильного боку, що виходив до яру. Перелізти через мур і зістрибнути з нього на подвір'я виявилосся справою менш ризикованою, ніж вона гадала. Дівчинка знала, що о цій порі матір на ринку, а оскільки по четвергах там торгували свіжою рибою, то й вернеться вона не скоро. У домі були тільки Хуан Хосе Берналь і сеньйорита Софія, котра через загострення артриту вже тиждень не ходила на роботу.

Елена схвала книжки та черевки в кушах і прослизнула в дім. Притиснувшись до стіни й затамувавши подих, піднялася на горішній поверх; з кімнати сеньйорити Софії до неї долинули гучні звуки радіо, і дівчинка трохи заспокоїлася. Двері до Берналевого помешкання піддалися одразу. Тут панувала п'їтма, тож увійшовши з вулиці, де прижило раніше сонце, Елена якусь мить не бачила геть нічого, а проте вона знала що кімнату напам'ять, багато разів заходила сюди й тямилла, де тут що, де саме ринить підлога й у скількох метрах од дверей стоїть ліжко. Так чи інак, а вона дочекалася, коли зір звикне до темряви й окресляться контури меблів. За кілька секунд уже могла розрізнити чоловіка на ліжку. Той лежав не ницьма, як безліч разів уявляла дівчинка, а горілиць на простораді, в самих трусах, витягнувши одну руку й притулившись другу до грудей, на очі йому спадало пасмо волосся. Елена відчула, що весь страх і нетерпіння, що змалаги її кілька останніх днів, зенацька розвіялися; вона почувалася спокійною, як людина, котра знає, що мусить робити. Їй здалося, нібито вона вже багато разів проживала що мить; тож подумки сказала собі, що нема чого боятися, адже йшлося про звичний ритуал, щоправда дещо відмінний од попередніх. Повільно зняла шкільну

форму, однак не наважилася скинути бавовняні трусики. Наблизилася до ліжка. Тепер вона краще бачила Берналя. Присіла на краєчку, зовсім поряд із рукою чоловіка, силкуючись, щоб її вага не додала простирядку жнодій зморшки, й неквапно нахилилася: тепер, коли її обличчя застигло в кількох сантиметрах од нього, вона відчувала тепло його дихання й солодкий запах його тіла. З надзвичайною обережністю — щоб не розбудити його, — простягнувши спершу одну, а тоді другу ногу, вмостила ся поруч. Зачекала, прислухаючись до тиші, й нарешті зважилася з майже невідчутною ніжністю покласти руку йому на живіт. Від цього дотику Елену кинуло в жар, і вона перелякалася, що гупання її серця відлунить у цілому домі й розбудить чоловіка. Їй знадобилося кілька хвилин, аби оговтатися, а переконавшись, що він навіть не поворухнувся, вона заспокоїлася й притисла до нього руку — таку легку, що не розбуркала сон Берналя. Елена пригадала рухи, які робила матір, і — поки занурювала пальці в трусики — знайшла й поцілувала його губи, як робила це не раз перед люстром. Берналь застогнав уві сні й обійняв дівчинку рукою за талію, а тим часом другою вхопив її руку, щоб спрямувати, куди слід, а його губи розтулилися, щоб повернути цілунок, й промирили ім'я коханки. Елена почула ім'я матері, але замість відсахнутися сильніше притислася до нього. Берналь обхопив її за талію й уместив на собі, розпочавши перші любовні рухи. Щойно коли відчув грудьми неймовірну тендітність цього кощавого пташеняти, спалах свідомості осяяв морок його сну і чоловік розплющив очі. Елена відчула, що його тіло напружилось, він вхопив її за ребра й жбурнув на підлогу — вона впала, але одразу підвелася й метнулася до нього, щоб знову обійняти. Берналь дав їй ляпаса й вистрибнув з ліжка, нажаханий бозна-якими правдивими табу й химерами.

— Зіпсоване дівчисько! — крикнув він.

Прочинилися двері, і на порозі постала сеньйорита Софія.

Наступні сім років Елена провела в інтернаті при монастирі, ще три — в столичному університеті, після чого почала працювати в банку. Тим часом матір узяла шлюб із своїм коханцем, і тепер вони вдвох давали раду пансіону й навіть накопичили достатню грошей, щоб переїхати в невеличкий сільський будиночок, де подружжя вирощувало на продаж гвоздики та хризантеми. Соловей повісив свою афішу в позолоченій рамці, але більше не співав по ночах, і ніхто за ним не сумував. Він ніколи не супроводив дружину, коли та провідувала дочку, й не розпитував про неї, щоб не труїти собі душу, проте часто думав про дівчинку. Пам'ять зберігала її давній образ, роки не торкнули його: для Берналя вона залишалася хтивим створінням, поінтитульованим любов'ю, яку він відкинув. Насправді з плином літ образ цього кощавого пташеняти, цієї ручки на його животі, цього дитячого язика у нього в роті дедалі більше оволодівав уявою Берналя, аж поки перетворився на нав'язливу ідею. Обіймаючи обважніле тіло дружини, він мусив зосереджуватися на своїх видіннях, боязко воскресаючи в пам'яті Елену, аби розбуркати дедалі примарнішу хіть. У зрілі роки він ходив до крамничок із дитячим одягом і купував бавовняні трусики, щоб втішатися, пестячи їх і себе. Потім соромився цих нестямних хвилин і спалював трусики або закопував десь на подвір'ї, по-дитячому намагаючись про все забути. Йому подобалося блукати поблизу шкіл і дивитися здала на дівчаток, котрі на якусь мить повертали його в безодню того незбутнього четверга.

Елені було двадцять сім років, коли вона вперше приїхала до матері, щоб познайомити зі своїм нареченим, армійським капітаном, який уже давно просив її руки. Молоді прибули прохолодного листопадового надвечір'я; наречений вбрався у цивільне, аби не видатися надто гордим у військовому мундирі, а Елена була вся увішана подарунками. Берналь із юначим нетерпінням чекав на ці відвідини. Він подовгу вдивлявся в своє віддзеркалення у люстрі, вивчаючи власне лице, запитуючи себе, чи завважить вона переміни в ньому, чи в її уяві Соловей залишився невідкладним руйнівним часові. Берналь підготувався до зустрічі, зваживши кожне своє слово й уявляючи всі ймовірні відповіді. Та він не передбачив одного: замість палкого створіння, через яке в нього кралося серце, перед ним постала сувора й боязка жінка. Берналь почувався так, ніби його зрадили.

Коли посутеніло, перша радість од зустрічі минулася й матір з дочкою встигли переповісти одна одній останні новини, стільці винесли на подвір'я, щоб посидіти в холодку. Повітря було просякнуте паходами гвоздик. Берналь запропонував випити вина, й Елена пішла з ним по келихи. Кілька хвилин вони залишалися вдвох у невеличкій кухні. І тоді чоловік, який так довго чекав цієї нагоди, затримав руку жінки й сказав їй, що все те було жадливою помилкою, мовляв, того ранку він спав і не тямив, що робить, мовляв, у нього в думках не було жбурляти її на підлогу й ображати, тож він благає, щоб вона зглянулася й вибачила йому, може, це поверне його до тями, бо всі ці роки пекуча думка про неї переслідувала його, псувала кров і ятрила душу. Елена здивовано гляділа на чоловіка, не знаючи, що відповісти. Про яке зіпсоване дівчисько він говорить? Для неї дитинство залишилося далеко позаду, біль цього першого, знехтуваного кохання був заблокований в якомусь непроникному закутку її пам'яті. Вона зовсім не пам'ятала того давнього четверга.

Кларіса

Кларіса народилася, коли ще в місті не було електрики, бачила по телевізору першого астронавта, котрий ширяв над поверхнею Місяця, і померла від подиву того дня, коли Папа прибув із візитом і назустріч йому виїхали вярджени, мов черниці, гомосексуалісти. Її дитинство минуло в заростях папороті та в опромінюваних світильниками галереях. Дні в ті часи спливали повільно. Кларіса так і не привичаїлася до нинішніх шалених ритмів, мені завжди здавалося, що вона застигла в повітрі кольору сепії на портреті з минулого століття. Мабуть, колись вона мала тонкий стан, легку ходу і профіль, наче викарбуваний на медальйоні, та коли я познайомилася з нею, це вже була двакуватата старушенція з випнутими, немов два маленьких горбки, плечима, а її голову вінчав жировик завбільшки з голубине яйце, навколо якого Кларіса намотувала сиве волосся. Її кмгливий і глибокий погляд міг проникнути в найпотемніші закутки зла і повернутися неушкодженим. За свій довгий вік вона набула слави святої, і після її смерті багато хто тримав фотографію Кларіси в домашньому вітварі, поруч із святими образами, аби просити її про допомогу в якихось незначних справах, хоча Ватикан не визнав і, либонь, ніколи не визнає її як чудотворницю, адже благоглядіння Кларіси дещо своєрідні: вона не зціляє незрячих, як свята Лусія, не знаходить самотнім жінкам чоловіків, як святий Антоній, проте подекують, нібито вона допомагає у випадках тяжкої вагітності, рекрутського набору та гнітучої самотності. Її чудя скромні та недоказові, але такі ж необхідні, як надзвичайні дивовища церковних святих.

Я познайомилася з нею в юності, коли працювала служницею в Сеньйори, або нічної дами, як називала Кларіса жінок цієї професії. Вже тоді Кларіса скидалася радше на дух, аніж на людину: здавалося, ще мить і вона відірветься від підлоги й вилетить у вікно. Мала руки знахарки, і ті, хто не могли заплатити лікарю або зневірилися у традиційній науці, чекали своєї черги, щоб Кларіса погамувала їхній біль чи вберегла від нещастя. Моя господиня зазвичай кликала Кларісу, щоб та приклала руки їй до спини. Кларіса мимохідь копіралась у Сеньйори в душі, намагаючись змінити її життя й настановити на праведну путь, однак моя господиня не квапилася виходити на ту путь, бо мусила б відмовитися від свого бізнесу. Десять-п'ятнадцять хвилин — залежно від інтенсивності болю — Кларіса дарувала їй цілюще тепло своїх долонь, а тоді випивала склянку фруктового соку як плату за послугу. Сидячи одна навпроти одної на кухні, жінки гомонили про людське та божественне, моя господиня переважно про людське, а гостя про божественне, й обидві вели розмову доброзичливо, суворо дотримуючись добрих манер. Потім я змінила роботу й на два десятиліття загубила Кларісу з очей, аж поки ми стрілися знову й відновили наші приязні стосунки, які тривають донині, попри різні перешкоди, такі як, приміром, її смерть, що внесла певний сумбур у наше спілкування.

Навіть тоді, коли через старість вона вже не могла рухатися з колишнім місіонерським завзяттям, Кларіса незмінно допомагала ближнім, інколи навіть усупереч їхній волі, як це було у випадку з тими пройдисвітами з вулиці Республіка, які, згнітивши серце, мусили вислуховувати гнівні проповіді цієї доброї сеньйори, яка заповлялася врятувати їхні душі. Кларіса відмовлялася від усього особистого, щоб віддати його нужденним; взагалі-то вона не мала нічого, крім одежі, що була на ній, і наприкінці життя насилу могла б знайти людину, біднішу за себе. Благодійність перетворилася на дорогу з двостороннім рухом, і вже невідомо було, хто дає і хто отримує.

Вона мешкала в напівзруйнованому триповерховому будинку, одні приміщення в якому стояли порожні, а інші здавалися під склад алкогольних виробів, тож повітря там відгонило спиртним. Кларіса не переїздила зі свого успадкованого від батьків дому, бо він нагадував про її шляхетне минуле, до того ж понад сорок років тому її чоловік поховав себе живцем в одному з помешкань у глибини подвір'я. Він працював суддею в якійсь із віддалених провінцій і з гідністю виконував свої повинності до народження другого сина, коли зневіра переважила в ньому бажання опиратися долі і він, наче кріт у норі, зачинився в своїй смердючій кімнаті. Чоловік дуже рідко виходив звідти й тоді нікав по дому, немов примара, але зазвичай лише прочиняв двері, щоб виставити нічний горщик й узяти їжу, яку щодня залишала йому дружина. Спілкувався з нею за допомогою виведених каліграфічним почерком записок і постукування в двері: два удари означали «так», а три — «ні». З-за стін його помешкання долинали ядушних кашель і невідомо до кого звернені лихі слова.

— Бідолашний, бодай Господь швидше прикликав його до себе й поставив співати у хорі янголів, — без тіні іронії зітхала Кларіса, однак часна смерть її чоловіка вочевидь не входила до числа милостей Божественного провидіння, бо той пережив її й живе досі, хоча йому, либонь, уже виповнилося сто років, хіба що він таки помер, а кашель і прокльони, що долинали назовні, — це лише відлуння звуків, виданих ним раніше.

Кларіса вийшла за нього заміж, бо він був перший, хто її про це попросив, а її батькам суддя видався найкращою з можливих партій. Вона залишила похмурий добробут батьківської домівки й звикла до жадібності та вульгарності чоловіка, не претендуючи ні на що краще. Один-єдиний раз, коли вона ностальгічно згадала колишню вишуканість, стосувався росяля, грою на якому Кларіса втішалася ще в

дитинстві. Відтак ми взнали про її любов до музики, і через багато років, коли вона вже зовсім постаріла, ми, її друзі, подарували їй скромне піаніно. На той час Кларіса вже майже шістьдесят років не бачила клавіш, а проте вмістила на табуретці її безпомилково зіграла по пам'яті ноктюрн Шопена.

Через два роки після весілля, у них із суддею народилася дочка-альбіноска, котра — щойно навчилася ходити — почала супроводжувати матір до церкви. Малу так зачаровували церковні оздобы, що вона почала зривати занавіски, щоб убраться, мов список, і невдовзі вже не грала ні в які інші ігри, крім однієї: дівчинка наслідувала рухи панотця й співала гімни латиною, яку сама вигадала. Дитина безнадійно відставала в розвитку, молола якусь тарбарщину, з її рота весь час текла слина, до того ж її часто змагали напади нестямної люті, і тоді дівчинку доводилося зв'язувати, наче ярмаркову худобину, щоб вона не погризла, бува, меблі й не кидалася на людей. Досягнувши статевої зрілості, вона вгамувалася й почала допомагати матері по дому.

Син, який народився згодом, мав нічим не примітне азійське личко; єдине, що він навчився вправно робити, — це триматися на велосипеді, однак це вміння йому не придалося, бо матір жодного разу не наважилася випустити хлопця на вулицю. День за днем на подвір'ї він крутив педалі закріпленого на підставці велосипеда без коліс.

Вади дітей не вплинули на непохитний оптимізм Кларіси, яка вважала їх непроникними для зла чистими душами й, спілкуючись із ними, вживала лише пестливі слова. Найбільшою її турботою було вберегти дітей од земних страждань; вона часто запитувала себе, хто дбатиме про них, коли її не стане. Батько, навіпаки, ніколи про них не згадував; він учився за думку, що це, мовляв, пізні діти, як за привід поринути в маріння, кинути роботу, друзів, навіть відмовитися від свіжого повітря й зачинитись у своїй кімнаті, де він тільки те й робив, що з терплячістю середньовічного ченця переписував до конторського зошита газетні статті. Тим часом дружина витратила до останнього мідяка свій посар і всю спадщину, а тоді вже мусила братися за будь-яку роботу, щоб утримувати сім'ю. Власні біди не відвернули її від чужих, і навіть у найтяжчі періоди життя вона не полишала благодійництва.

Кларіса дуже добре розуміла людські слабкості. Одного вечора вона, на той час уже сива бабця, шила щось у себе в кімнаті, коли раптом до неї долинули якісь дивні звуки. Кларіса підвелася, щоб піти подивитись, в чому річ, однак так і не вийшла з кімнати, бо в дверях зіштовхнулася з якимсь чоловіком, котрий приставив їй до горла ножа.

— Цить, шльондро, бо я розігну тебе одним ударом, — пригрозив незнайомец.

— Це не тут, синку. Притулок нічних дам на іншому боці вулиці, звідки лунає музика.

— Не жартуй, це пограбування.

— Що? — недовірливо всміхнулася Кларіса. — І що ж ти у мене вкрадеш?

— Сідай, зараз я прив'яжу тебе до стільця.

— Ну що ти, синку, я годжуся тобі в матері, ти мусиш бути зі мною чемним.

— Сідай!

— Не кричи, бо перелякаш мого чоловіка, а він людина хвороблива. І, до речі, сховай ножа, щоб нікого, бува, не порізав, — озвалася Кларіса.

— Слухайте, сеньйоро, я прийшов вас пограбувати, — пробурмотів розгублений нападник.

— Ні, це не пограбування. Я не дозволю тобі вчинити гріх. Я дам тобі трохи грошей з власної волі. Не ти відбереш їх у мене, а я їх тобі дам, затамив? — Вона дістала гаманець і витягла з нього все, що в неї лишилося до кінця тижня. — Це все, що я маю. Як бачиш, наша родина досить бідна. Ходімо на кухню, я поставлю чайник.

Чоловік сховав ніж і поплентався за нею з купорами в руці. Кларіса приготувала й розлила в дві чашки чай, дістала залишки печива та запросила незнайомця до вітальні.

— Що навело тебе на безглузду думку пограбувати неіміущу стару?

Злодій розповів, що кілька днів стежив за нею, знав, що вона мешкає сама, й вирішив, що в цьому домі буде чим розжитися. Це вперше він зважився на пограбування, бо безробітний, а в нього четверо дітей, і йому ніяк не можна знову повернутися додому з порожніми руками. Вона пояснила чоловікові, що ризик надто великий, адже його могли не лише заарештувати — йому може бути уготоване пекло, хоча, щиро кажучи, вона не думає, що Господь так суворо покарає його; в крайньому разі сердешний опиниться у чистилищі, звісно, за умови, що розкається й ніколи більше так не чинитиме. Вона згодилася внести його до списку своїх підопічних і пообіцяла не вказувати поліції. Прощаючись, вони двічі поцілували одне одного в щічку. Наступні десять років, до самісінької смерті Кларіси, чоловік присилав їй поштою на Різдво якийсь невеличкий дарунок.

Не завжди стосунки Кларіси з іншими людьми були такого штибу; вона зналася з поважними особами — родовитими дамами, багатими комерсантами, банкірами та громадськими діячами, до яких ходила в пошуках допомоги для ближніх, однак не розводилася про те, як її приймали. Одного дня Кларіса завітала до офісу відомого своїми полум'яними промовами депутата Дієго С'енфугоса, одного з небагатьох

некорумпованих політиків у країні, що не завадило йому зробитися міністром і ввійти до підручників з історії як автору якоїсь мирної угоди. В ті часи Кларіса була ще молодою й трохи боязкою, а проте вже тоді відзначалася неймовірною рішучістю, властивою їй у старості. Вона прийшла до депутата, аби той ужив свій вплив і допоміг придбати новий холодильник для черниць із обителі святої Терези. Чоловік здивовано втупився в неї, не розуміючи, з якого це дива він повинен допомагати своїм ідеологічним супротивникам.

— Тому що в монастирській ідальні щодня безкоштовно обідає сотня дітлахів, і майже всі вони діти комуністів та свангелістів, які голосують за вас, — спокійно пояснила Кларіса.

Так зародилась їхня дружба, що коштувала політикові багатьох клопотів і послуг. З такою ж невідпорною логікою вона роздобувала в езуїтів шкільні стипендії для дітей атеїстів, у русі жінок-католичок — уживаний одяг для повій зі свого кварталу, в Німецькому інституті — музичні інструменти для свейської хору, у власників виноградників — кошти для програм допомоги алкоголікам.

Ні похований, наче в мавзолеї, у своїй кімнаті чоловік, ні виснажлива щоденна праця не завадили Кларісі завагітніти ще раз. Повитуха попередила, що швидше за все вона знову народить якогось виродка, однак Кларіса заспокоїла її, мовляв, Господь підтримує у Всесвіті певну рівновагу, й оскільки деякі речі він створює потворними, то інші робить правильними: на кожну чесноту припадає якийсь гріх, на кожну радість — нещастя, на кожне зло — добро, тож у вічній круговерті колеса життя впродовж століть усе компенсується. Маятник рухастесь туди-сюди з невблаганною точністю.

Кларіса неквапно пережила вагітність і народила третю дитину. Пологи відбулися в її домі за допомогою повитухи і в присутності її розумово відсталих дітей, створив сумирних та усмішливих, які годинами бавилися в свої ігри: одна молюла дурниці в начебто єпископському вбранні, а другий весь час натискав на педалі, їдучи в нікуди на нерухомому велосипеді. Цього разу терези схилилися в потрібний бік, аби підтримати гармонію Творіння; в Кларісі народився здоровий хлопчик із кмітливими оченятами й сильними ручками, і матір із вдячністю приклала його до грудей. Через чотирнадцять місяців Кларіса знову народила сина, такого ж здорового, як і попередній.

«Вони виростуть і допоможуть мені доглядати старших дітей», — вирішила вірна своїй теорії компенсації Кларіса й мала слухніть, бо молодші сини росли, наче дві очеретини, й відзначалися добротою.

Кларісі якось вдалося утримувати чотирьох дітей без чоловічої допомоги й не поступаючись гордістю світської дами, яка забороняла їй просити щось для себе. Мало хто здогадувався про її скруту. З тією ж упертістю, з якою ночами шила на продаж ганчір'яних ляльок чи пекла весільні торти, Кларіса опиралася унікації свого дому, стіни якого почали виділяти зелені випари, і так успішно прищеплювала молодшим синам принципи доброзичливості та щедрості, що в наступні десятиліття вони завжди були поруч із нею, витримуючи тягар старших дітей, поки одного дня ті зачинились у ванній, і витік газу тихо переніс їх в інший світ.

Папа прибув, коли Кларісі ще не виповнилося вісімдесяти років, хоча підрахувати її точний вік важко, бо вона збільшувала його через кокетство, аби тільки почувти: «як добре ви збереглися в свої вісімдесят п'ять». Кларіса мала вдосталь духу, але тіло підводило її; їй важко було ходити, вона погано орієнтувалась у місті, втратила апетит і зрештою почала харчуватися квітами та медом. Дух виходив із неї тією ж мірою, якою проростали крила, однак підготовка до візиту Папи повернула їй радість земних пригод. Вона не хотіла споглядати подію по телевізору, бо відчувала глибоку недовіру до цього приладу. Була певна, що навіть астронавт на Місяці — то якась небиллиця, знята на одній зі студій у Голівуді, на кшталт тих облудних історій, герої яких удавано кохають чи помирають, а за тиждень з'являються знову з тими самими піками, але підвладні іншим долям. Кларіса прагнула вздріти на власні очі понтифіка, а не актора на екрані в папському облаченні, тож я мусила супроводити її туди, де мала відбутися урочиста хода. Години зо дві нам довелося відбиватися від тлуму прочан і торговців, які продавали свічки, футболки з логотипами, барвисті образки та пластмасові фігурки святих, аж ось нарешті угледіли Його Святіше — розквішений у своєму рухомому склянному ящику, Папа скидався на білу морську свинку в акваріумі. Кларіса опустилася навколійши, і її от-от могла розтоптати юрба фанатиків або охоронців. У ту мить, коли Папа був од нас на такій відстані, що до нього можна було докинути каменем, із бічної вулички з'явилася колона вряджених, як черниць, чоловіків із розмальованими обличчями, які тримали в руках плакати на підтримку абортів, розлучень, гомосексуалізму та права жінок бути священиками. Тремтячою рукою Кларіса порилася в сумочці, знайшла окуляри й почепила їх, аби впевнитися, що це не мара.

— Ходімо, доно. Я вже надивилася, — мовила, пополотнівши.

Кларіса почувалася такою пригніченою, що я, щоб розрадити її, запропонувала купити волосину з голови Папи, однак вона відмовилася, бо не було жодних гарантій щодо автентичності артефакту. За підрахунками однієї соціалістичної газети, гендлярі пропонували таку кількість цих реліквій, що ними можна було набити два матраци.

— Я надто стара і вже не розумію світу, доно. Вернімося краще додому.

Додому вона повернулася геть виснажена, в її скронях усе ще калатали дзвони й гриміли віншування. Її пішла на кухню зварити суп для судді й підігріти воду, щоб зробити їй ромашовку настоянку, — це мало її трохи заспокоїти. Тим часом Кларіса зі скрушеним видом розставила все по місцях і востаннє понесла чоловікові обід. Вона залишила тацю перед зачиненими дверима й уперше за понад сорок років постукала.

— Скільки разів повторювати, щоб мене не турбували? — надтріснутим голосом озвався суддя.

— Вибач, любий, я лише хотіла сказати, що збираюся померти.

— Коли?

— В п'ятницю.

— Гарзд, — мовив той, не прочинивши дверей.

Кларіса покликala дітей, аби повідомити про свою скору кончину, й лягла до ліжка. Її кімната була похмурою, просторою, з масивними, різьбленими червоного дерева меблями, що прийшли в занепад, перш ніж зробилися антикварними. На комоді в скляній коробочці стояв напрочуд реалістичний восковий образ хлопчика Ісуса — здавалося, його щойно виїняли з купелі.

— Я хочу, щоб Хлопчик залишився у тебе, бережи його, Ево.

— Не думайте помирати, не змушуйте мене пережити цей жах.

— Тримай образ у затінку, сонце може його пошкодити. Йому вже майже сто років, і він протримається ще стільки ж, якщо ти вбережеш його від примх клімату.

Я припилила їй на маківці рідке волосся, прикрасила зачіску стрічкою й сіла поруч, готова супроводити її в цій подорожі, хоча не знала достеменно, про що йдеться: в усьому цьому не відчувалося й натяку на сентименталізм, начеб то була не агонія, а повільне угасання.

— Мені б не завадило сповідатися, еге ж, доню?

— Хіба ви маєте якісь гріхи, Кларісо!

— Життя довге, тож для лиха, дякувати Богові, часу вдосталь.

— Ви відправитесь одразу на небеса, якщо вони насправді існують.

— Звісно, існують, але ще невідомо, чи мене там приймуть. Вони дуже прискіпливі, — пробурмотіла

Кларіса й по паузі дала. — Згадуючи свої помилки, я розумію, що одна таки була великою...

Мене пройняв дрож від думки, що зараз ця старушенція з німбом святої зізнається, мовляв, вона свідомо вбила своїх розумово відсталих дітей, аби встановити божественну справедливість, або що вона не вірить у Бога, а присвятила себе добродійності, бо так їй судила доля задля збереження рівноваги, щоб компенсувати зло інших, яке, однак, не мало особливого значення, оскільки все на світі є частками одного нескінченного процесу. Однак Кларіса не знізалася ні в чому такому трагічному. Вона відвернулася до вікна й, зашарівшись, мовила, що відмовилася виконувати подружні обов'язки.

— Що ви маєте на увазі? — спитала я.

— Просто... Я хотіла сказати, що не задовольняла плотських бажань свого чоловіка, розумієш?

— Ні.

— Якщо жінка відмовляє чоловікові у своєму тілі й відтак спокушає його шукати втіху з іншою жінкою, то моральна відповідальність лягає на неї.

— Розумію. Суддя розпусничає, а гріх на вас.

— Ні, ні. Гадаю, на обох, це треба з'ясувати.

— А чоловік має такий самий обов'язок перед жінкою?

— Що?

— Я маю на увазі, якби ви мали іншого мужчину, то ваш чоловік також був би винен у цьому?

— Що ти таке вигадуєш, доню! — вона спантелічено глиннула на мене.

— Не турбуйтеся, якщо ваш найбільший гріх полягає в тому, що ви зневажили тіло судді, я певна, що Господь сприйме це жартома.

— Не думаю, що Господь має почуття гумору на такі речі.

— Сумніватися в Божій всемогутності тяжкий гріх, Кларісо.

Вона так добре виглядала, що важко було повірити в її скору кончину, але ж святі — на відміну від простих смертних — здатні помирати без страху і не втративши жодних своїх здібностей. Її слава була такою незаперечною, що чимало людей запевняли, бачуімто бачили у неї над головою світляне коло й чули в її присутності божественну музику, тож, роздягнувши її, щоб напнути нічну сорочку, я антрохи не здивувалася, коли вздріла на її плечах дві запалені опуклини, начеб там от-от мали прорости янгольські крила.

Поголоска про агонію Кларіси поширилася дуже швидко. Дітям і мені довелося приймати нескінченну вервечку людей, які приходили попросити її про різні послуги на небесах чи просто попрохати. Багато хто сподівався, що в останню мить станеться яесь неймовірне чудо: приміром, запах прогрітого вина, яким просякло повітря, обернеться на пахощі камелій або благодатне проміння осяє її тіло. В юрбі з'явився й її

приятель-грабіжник, котрий не зійшов з обраного курсу та перетворився на справжнього професіонала. Він сів біля ліжка помираючої й без найменшого каяття переповів їй свої подвиги.

— Справи в мене йдуть добре. Тепер я проникаю в будинки лише у кварталі багатіїв. Грабую товстосумів, а це не гріх. Мені ніколи не доводилося вдаватися до насильства, я працюю чисто, як джентльмен, — розтлумачив він не без гордощів.

— Я муситиму багато молитися за тебе, синку.

— Моліться, бабусю, це мені не зашкодить.

Зажурена Сеньйора також прийшла попроситися зі своєю любовою подругою; вона принесла вінок і кілька мигдалевих кренделів для тих, хто збиралася чатувати цілу ніч біля небіжчиці. Моя колишня господиня не впізнала мене, а от я відразу її признала, бо вона не надто змінилася й добре виглядала, попри огрядність, перуку та чудернацькі верзучі туфлі з позолоченими зірками. На відміну від злодія, жінка прийшла сповістити, що давні поради Кларіси впали в добрий ґрунт і тепер вона добродісна християнка.

— Розкажіть про це святому Петрові, нехай він викреслить моє ім'я з чорної книги.

— Ото спіймають облизня всі ці добродії, якщо замість потрапити на небо я варитимусь у казані в печлі, — мовила помираюча, коли мені нарешті вдалося зачинити двері, щоб вона трохи перепочила.

— Якщо це станеться там, на небесах, тут, на землі, ніхто про це не визнає, Кларісо.

— Тим краще.

У п'ятницю вдосвіта на вулиці почала збиратися юрба, її сини насилу стримали цю повінь прочан, готових залізати будь-якою реліквією — від клаптя шпалери до нечисленних одяганок святої. Кларіса марніла на очах і, здається, вперше сприйняла всерйоз власну смерть. Близько десятої навпроти дому зупинився синій автомобіль із номерним знаком конгресу. Водій допоміг вийти дідунанові, який сидів на задньому сидінні і якого натовп одразу впізнав. Це був дон Дієго С'єнфугос, який перетворився на національного героя після стількох десятиліть служіння суспільству. Сини Кларіси вийшли йому назустріч і допомогли зійти на горішній поверх. Побачивши його на порозі, Кларіса підбадьорилася: її щічки знову порум'яніли, очі заблищали.

— Будь ласка, нехай усі вийдуть і залишать нас наодинці, — прошепотіла вона мені на вухо.

Через двадцять хвилин двері прочинилися і до нас, ледве тягнучи ноги, вийшов дон Дієго С'єнфугос, засмучений і приголомшений, із вологими від сліз очима, але усміхнений. Сини Кларіси, які чекали в коридорі, знову взяли його під руки, щоб допомогти спуститися, і тоді, уздрівши їх отак утрюх, я влєвилася у тому, що завважала раніше. Ці троє чоловіків були схожі старуюю й на обличчя, всі вони трималися однаково швидко, мали ті самі кмітливі очі та сильні руки.

Я зачекала, поки вони спустяться сходами, й знову зайшла до кімнати своєї подруги. Наблизилася, щоб поправити їй подушки, й помітила, що вона, як і її гість, з полєгкістю плаче.

— Отже, це дон Дієго ваш найтяжчий гріх, еге ж? — прошепотіла я.

— Це не був гріх, доно, просто я допомогла Богові врівноважити терези долі. І, як бачиш, усе вийшло якнайкраще, бо за двох відсталих дітей я одержала інших двох, щоб їх доглядати.

Того вечора Кларіса безжурно померла. Від раку — виснував лікар, побачивши опуклини, з яких мали прорости крила; від святості — проголосили з'юрмлені на вулиці прочани зі свічками та квітами в руках; від подиву — кажу я, бо була разом із нею того дня, коли до нас прибув Папа.

Жаб'яча паща

Південь переживав важкі часи. Південь не цієї країни, а світу, де пори року зсунуті і зима припадає не на Різдво, як у культурних народів, а на середину року, як у диких краях. Каміння, ковила та крига, розлогі рівнини, які біля Вогняної Землі розсипаються на намистини островів, вершини всніжених гір, що затуляють обрій удалині, пануюча тут від створення світу тиша, розбуркувана час від часу підземним зітханням лодувиків, що повільно сповзають до моря. Серед цієї дикої природи живуть суворі люди. На початку століття тут не було нічого, що англійці могли б вивезти, однак вони одержали концесії на розведення овець. За кілька років ці тварини так розплодилися, що здаля скидалися на застряглі на землі білі хмари; вівці повиїдали всю рослинність і потовкли останні вівтарі індіанських культур. У цій місцині Ермелінда заробляла собі на прожиток різними вигадливими іграми.

Посеред верховини, наче залишений шматок пирога, височіла будівля скотарської компанії, оточена безглузким газоном; його, борючись із примхами природи, доглядала дружина управителя, яка ніяк не могла змиритися з тим, що їй доводилося жити поза осередям Британської імперії, й затято вдягала вечірні сукні, щоб повечеряти вдвох зі своїм чоловіком, флегматичним джентльменом, котрий пишався застарілими традиціями. Місцеві наймити мешкали в халупах у таборі, відокремленому від володінь хазів живоплодом з колючих куців і шипшини, який, однак, не міг обмежити нескінченність пампи й створити для іноземців ілюзію затишної англійської рівнини.

Під наглядом вартових, змушені терпіти лютий холод, місяцями не маючи змоги з'їсти миску домашньої юшки, наймити потерпали тут такі ж беззахисні, як і довірени їм тварини. Вечорами хтось брав гітару, й окіл розбуркували сентиментальні пісні. Попри те що кухар додавав у їжу кремнієвий порошок, щоб угамувати плотські бажання та нав'язливі спомини, їм так бракувало кохання, що наймити лягали з вівцями та навіть коли-не-коли з тюленями, якщо та наближалася до берега й її вдалося вполувати. Вим'я у цих тварин велике, як жіночі груди під час вигодовування, і якщо з нього злупити шкіру — коли воно ще живе, тепле, пульсуюче — чоловік, котрому забракує сил терпіти, може залюстити очі й уявити, буцімто обіймає русалку. Та попри ці притичини, завдяки нездоволеним іграм Ермелінди наймити розважалися краще, ніж їхні хазяї.

Вона була єдиною молодницею в околі, якщо не брати до уваги дами-англійки, котра витикалася з-за шишинної загорожі лише задля того, щоб підстрелити якогось зайця, хоча в таких випадках серед хмари куряви та гавкоту хортів під вуаллю її капелюшка нічого не можна було розгледіти. А от Ермелінда була жіночкою близькою та конкретною, в її жилах текла шалена суміш різної крові, й вона мала веселу вдачу. Вибрала ремесло розрадниці за поклонанням: їй подобалися майже всі мужчини взагалі та багато хто з них зокрема. Вона царювала серед них, немов бджолина матка. Полюбляла їхні запахи праці та хітї, хрипкий голос, дводенну щетину, міцне й водночас напрочуд вразливе в її руках тіло, задержувату вдачу й простодушне серце. Жінка знала удавану стійкість і надзвичайну слабкість своїх клієнтів, а проте ніколи не користалася з цього, навпаки, обидва ці стани викликали в неї співчуття. В її суворій вдачі були й ознаки материнської ніжності, і незвідка вночі вона латала чиюсь сорочку, готувала курку для хворого наймита або писала любовні листи далеким подружкам своїх клієнтів. Вона збивала свій капітал на напханому овечою шерстю матраці, під дірчастою цинковою покрівлею, яка за кожного пориву вітру видавала звуки флейт і гобойв. Мала міцне тіло та чисту шкіру, сміялася від душі й була набагато розкутішою, ніж перелякана вівця чи більшоша обділована тюлениха. Обіймаючи когось, нехай навіть одну-єдину мить, вона відкривалася як палка й тямка подруга. Слава про її міцні ноги вершниці й невразливі для частого уживання груди облетіла шістсот кілометрів глухої провінції, і коханці приїздили здала, щоб провести трохи часу в її товаристві. По п'ятницях вони завзято мчали чвалом із таких далеких закутнів, що їхні змінені коні падали без сил. Хазяї-англійці забороняли вживати алкоголь, однак Ермелінда давала цьому раду й потайки гнала горілку, яка покращувала настрій і руйнувала печінку її відвідувачів, а крім того, заливалася в ліхтарі, що освітлювали приміщення під час забави. Битися об заклад починали після третього келишка, коли зір і мозок туманіли.

Ермелінда знайшла спосіб отримувати гарантований прибуток, не вдаючись до хитрощів. Окрім карт і гральних костей, мужчинам не бракувало інших розваг, і завжди єдиним призом була вона. Ті, хто програвали, віддавали їй гроші; ті, хто вигравали, також їх віддавали, але діставали право недовго втішатися її товариством без викрутасів і зайвої балаканини, і не тому, що їй цього не хотілося: просто вона не мала часу, щоб приділити всім належну увагу. Ті, хто грали в сіпну курку, знімали штани, залишаючись у камізьках, капелюхах і оторочених смушком чоботах, й мусили терпіти антарктичний холод, що свистів між дошками. Вона зав'язувала їм очі й гонитва починалася. Часом здіймався такий галас, що сміх і вигуки проймали ніч далеко за заростями шишини й долинали до слуху англійців, які зберігали незворушність, удаючи, нібито це просто вітер вие у пампі, й так само неквапно пили останню перед сном чашку чейлонського чаю. Той, кому щастило першим доторкнутися рукою до Ермелінди, триумфально кукурікав і благословляв свою удачу, стискаючи жінку в обіймах.

Інша гра називалася гойдалкою. Жінка вмощувалася на дошці, що звисала зі стелі на двох ливхах. Витримуючи оцінюючі погляди чоловіків, вона згинала ноги, і всі бачили, що під жовтою нижньою спідницею на ній нічого немає. Вишикування вервечкою гравляком надавався один-єдиний шанс для атаки, і той, хто досягав мети, опинявся між стегон красуні, у вихорі її спідниці, розгойдуючись, підхоплений нею і врешті-решт піднесений до неба. Але це вдалося небагатьом, більшість падала на підлогу під сміх присутніх.

Граючи в жабу, чоловік за п'ятнадцять хвилин міг розтринькати місячну платню. Ермелінда проводила крейдю на підлозі ризику й у чотирьох кроках од неї накреслювала велике коло, в якому лягала, виставивши напоказ освітлені жовтавим світлом горілчаних ліхтарів ноги. Вона являла темне осердя свого тіла, відкрите, наче плід, наче весела жаб'яча паща, а тим часом повітря в приміщенні ставало щільним і гарячим. Гравці стояли за крейдяною ризику і намагалися влучити в ціль. Серед них траплялися вправні стрільці, які могли зупинити на всьому скаку наполюхану тварину, метнувши їй поміж ніг ласо з припасованими до нього двома камінцями, однак Ермелінда вміла непомітно рухати своїм тілом так, що в останню мить монета падала мимо цілі. Монети, які опинялися в крейдяному колі, належали жінці. А коли якась вціляла, її власником діставався справді султанський скарб: наступні дві години він розкошував наодинці з жінкою за запаликом, де на нього чекали розрада після стількох нещастя і мрії про райське блаженство. Ті, кому поталанило пережити ці дві години з Ермеліндою, розповідали, буцімто вона знає стародавні тасмниці кохання й здатна довести чоловіка до порога його власної смерті та повернути назад сповненим мудрості.

До того дня, коли тут з'явився астуриєць Пабло, мало хто спізнав ці дві благословенні години; хоча чимало чоловіків звідати щось таке, їм довелося викласти за це не дрібну монету, а половину місячного заробку. На той час Ермелінда вже збила такий-сякий капітал, однак думка про добровільчине життя не приходила їй до голови, та їй, правду кажучи, вона тішилася своїм заняттям і пишалася спалахами радості, які перепадали від неї наймитам.

Пабло був сучоробрый, вузькогрудий, з хлоп'ячими руками — його зовнішність аж ніяк не відповідала неспотупливій вдачі цього чоловіка. Поряд із повнотілою життєрадісною Ермеліндою він скидався на вовкуватого шалапуту, але тих, хто, завваживши астурійця, вирішили, нібито зможуть покепкувати з нього, чекало велике розчарування. Щуплявий чужинець відреагував, наче змія, на першу ж вихватку, готовий битися з кожним, хто заступить йому дорогу. Втім, сварка вщухла, не встигнувши спалахнути, бо найперше правило Ермелінди провадило, що під її дахом не б'ються. Оскільки його гордість не постраждала, Пабло вгамувався. Вираз його обличчя був рішучий і дещо похмурий, говорив він мало, а коли щось казав, одразу вчувався його іспанський акцент. Він залишив батьківщину, тікаючи від поліції, і промишляв контрабандою, переправляючи крам ущелинами Анд. Це був похмурий задержувачий самітник, який кпив з клімату, овець і англійців. Жив сам по собі, не визнавав ані любові, ані об'язків, а що було уже немолодий, то самотність в'їлася йому в кістки. Іноді Пабло прокидався вдосвіта на крижаній долівці, загорнутий у чорний кастильський плащ і з сідлом під головою замість подушки, й відчував, що все тіло йому болить. Це був біль не затерпліх м'язів, а накопиченої туги й самотності. Йому набридло никати, наче той вовк, але й домашній затишок був не для нього. Він дістався аж сюди, бо чув поголосу, будімо на краю світу живе жінка, здатна змінювати напрямку вітру, і йому заманулося побачити її на власні очі. Величезна відстань і небезпеки, що могли чатувати на нього в дорозі, не змусили астурійця відмовитися від свого наміру, і коли він нарешті опинився в шинку й Ермелінда постала перед ним на відстані простягнутої руки, Пабло зрозумів, що ця жінка зроблена з того ж твердого металу, що й він сам, тож, коли вже він подавав таку довгу путь, то було б безглуздям жити далі без неї. Він уместився в кутку й став уважно придивлятися до жінки, оцінюючи її можливості.

Астуриєць мав залізний шунок і міг з ясними очима вижлуктати чимало склянок Ермеліндового трюнку. Він не хотів роздігатися, щоб пограти в ігри, які видалися йому дитячими забавками, проте пізнього вечора, коли надійшов кульмінаційний момент гри в жабу, алкоголь вивітрився у нього з голови і Пабло долучився до гурту чоловіків, які товклися біля крейдяної риски. Ермелінда здавалася йому чарівною та дикою, немов пума. Пабло відчував, як у ньому прокинувся інстинкт мисливця, а непевний біль неприкаяності, що дошкрявав протягом усієї дороги, обернувся на радісне передчуття.

У проміжках між пурханням жовтої нижньої сідниці він бачив перед собою окоштуваті ноги в коротких чобітках, стягнуті шлейками під колінами панчохи, пружні м'язи і розумів, що має лише один шанс, аби її завоювати. Пабло приготувався, вперся ногами в підлогу, похитуючись, поки знайшов нарешті вісь свого еста, й гострим, наче лезо ножа, поглядом проїняв жінку, змусивши її заклакнати й відмовитися від своїх акробатичних вихилясів. А може, все було не так, і це вона обрала його з-поміж інших, аби обдарувати своїм товариством. Пабло вдивився, випустив із грудей усе повітря, сконцентрувався й за мить кинув монету. Всі бачили, як, зробивши правильну дугу, монета опустилася точнісінько в потрібному місці. Задрисіні оплески й свист увінчали цей подвиг. Контрабандист незворушно поправив пасок, ступив три кроки вперед, узяв жінку за руку й допоміг підвестися, готовий за дві години довести їй, що й вона не зможе обходитися без нього. Він вийшов, майже тягнучи її за собою, а інші залишилися пиячити й дивитися на годинники; аж ось преміальний час сплив, однак ані Ермелінда, ані чужинець не з'явилися. Минуло три години, чотири, ціла ніч, уже розвиднілося, дзвони в управлінні кликали на працю, а двері не прочинялися.

Опівдні коханці вийшли з кімнати. Пабло, не дивлячись ні на кого, пішов сідлати свого коня, ще одного для Ермелінди й мулицю для поклажі. Жінка була в брюках і дорожньому жакеті, з прикріпленою до паска повною монет брезентовою сумкою. В очах Ермелінди з'явився якийсь новий вираз, а її вікопомні сідниці втішено погойдувалися. Вони ретельно приторочили манатки до хребтів тварин, сіли на коней і рушили. Ермелінда на прощання помахала рукою своїм безутишим шанувальникам і, не озируючись, поїхала голою рівниною слідом за астурійцем Пабло. Вона так ніколи й не повернулася.

Від'їзд Ермелінди спричинив таке замішання, що скотарська компанія, аби втішити працівників, встановила гоїдалки, придбала дротики та стріли для стрільби по мішенях і доправила з Лондона гігантську фаясову жабу, щоб наймити могли вправлятися у влучності, кидуючи в неї монети; але через загальну байдужість ці іграшки зрештою опинилися на терасі управління, де англійці й досі бавляться з ними, щоб побороти надвечірню нудьгу.

Золото Томаса Варгаса

До того часу, коли розпочалася неосвітінна веремія прогресу, ті, хто мали якісь заощадження, закопували їх у землю — це був єдиний відомий спосіб зберігати гроші, але потім люди довірилися банкам.